

Выводы. Усовершенствована методика оценки финансового состояния предприятия как инструмента регулирования его экономического поведения в условиях переменной среды и предложена альтернативная методика проведения интегральной оценки финансового состояния предприятия за счет деления показателей финансового состояния на нормируемые и тенденционные.

Разработанные методики и конкретные рекомендации могут широко использоваться для проведения комплексной оценки финансового состояния в практической деятельности торговых предприятий Украины для принятия обоснованных управленческих решений.

Перечень ссылок.

1. **Сафронська І. М.** Методичні підходи до комплексної оцінки фінансового стану підприємства / І. М. Сафронська, Г. С. Белай // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2009. – №17. – С. 65–67.
2. **Михайлов В. С.** Панорама методів рейтингового оцінювання та використання їх у статистиці фінансів підприємств / В. С. Михайлов, О. Б. Хотетовська // *Статистика України*. – 2008. – № 3. – С. 23–29.
3. **Лагун М. І.** Методика системного підходу до формування комплексу показників фінансового стану підприємства / М. І. Лагун // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2007. – № 6. – С. 40–43.
4. **Іщук О. С.** Моделі інтегрального оцінювання результатів фінансово-господарської діяльності промислових підприємств регіону / Іщук О. С. // *Регіональна економіка*. – 2008. – № 2. – С. 25–33.
5. **Бойчак Т. М.** Модель комплексної оцінки фінансової стійкості підприємств харчової промисловості / Т. М. Бойчак // *Науковий вісник БДФА. Серія: Економічні науки : зб. наук. праць / гол. ред. В. В. Прядко ; Міністерство фінансів України, БДФА*. – Чернівці : Технодрук, 2009. – Вип. 4. – С. 352–357.
6. **Музиченко А. О.** Рейтингова оцінка фінансового забезпечення розвитку підприємства / А. О. Музиченко // *Економіка АПК*. – 2009. – №11. – С. 84–87.
7. Система корпоративного управління: формування та оцінювання на засадах економічних індикаторів (на прикладі машинобудування) : монографія / О. С. Кузьмін, А. Д. Дідик, О. Г. Мельник, О. В. Мушкан; під ред. д. е. н., проф. О. С. Кузьміна. – Львів : Тріада плюс, 2008. – 369 с.
8. **Кабаченко Д. В.** Використання системного підходу при формуванні комплексної оцінки фінансового стану підприємства / Д. В. Кабаченко // *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. – 2010. – № 3. – С. 56–62.
9. **Романенко О. А.** Рейтингова оцінка фінансового стану корпоративних підприємств торговельного холдингу / О. А. Романенко // *Фінанси України*. – 2007. – № 5. – С. 127–133.
10. **Грабовецький Б. Є.** Ранжування показників фінансово-господарської діяльності підприємства для побудови комплексної стратегічної програми на основі методу експертних оцінок Дельфі / Б. Є. Грабовецький, О. В. Антонюк // *Економіка та держава*. – 2010. – №9. – С. 40–41.
11. **Волик Н. Г.** Удосконалення моделі комплексного оцінювання фінансової стійкості банків на основі рейтингової системи / Н. Г. Волик // *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. – 2009. – № 6. – С. 45–49.
12. **Мельник О. Г.** Уніфікована матрична модель діагностики діяльності підприємства / О. Г. Мельник // *Фінанси України*. – 2009. – № 3. – С. 109–117.

*Стаття надійшла: 02.04.2014 р.
Рецензент: д. е. н., проф. Горелов Д. О.*

УДК 338.47+656.1
М 190

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ МІСЦЕ В ЗАГАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА

Близнюк А. О., канд. екон. наук

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. В статті пропонується визначення сутності та змісту економічної безпеки підприємства, а її також місця в загальній системі економічної безпеки суспільства. Предметом є економічна безпека підприємства. Метою статті є дослідження проблеми управління економічною безпекою підприємства де на перший план виходить необхідність уточнення самого поняття «економічна безпека підприємства», його сутності та змісту, а також місця в загальній системі економічної безпеки соціуму. У роботі використано метод угруповання, який було застосовано при виявленні підходів до визначення сутності досліджуваного поняття «економічна безпека підприємства». У роботі визначено економічний зміст поняття «економічна безпека підприємства», яке повинне передувати визначенню його місця та підпорядкованості в загальній системі безпеки суспільства та держави. Вплив економічної безпеки підприємства на суспільство полягає у поєднанні всіх виявлених у роботі аспектів на рівні особистості, тобто економічна безпека підприємства є визначальною для економічної безпеки суспільства, особливо в кризових умовах та в умовах значних ринкових

перетворень, які мають місце в більшості сучасних країн. Сферою застосування результатів дослідження є транспортна галузь, яка є надзвичайно важливою для економічного розвитку будь-якої держави. Саме вона є запорукою товарообігу, а, відповідно, й ефективного функціонування більшості інших галузей економіки. У роботі встановлено, що між поняттями безпека держави та економічна безпека підприємства існує наступний структурно-функціональний зв'язок – економічна безпека підприємства формує економічну безпеку держави, національну безпеку в цілому та значним чином впливає на загальну безпеку держави.

Ключові слова: економічна безпека, безпека суспільства та держави, підприємство.

Постановка проблеми. Сучасний стан світової економіки та ринкової кон'юнктури будь-якої держави набувають все більшої динамічності та змінюваності під час свого розвитку, що, в свою чергу, сприяє подальшому поширенню нестабільності та змінюваності на зовнішні та внутрішні умови функціонування підприємства. Тобто сучасне підприємство функціонує в динамічних та швидко змінюваних умовах, пристосування до яких стає надзвичайно важливим для виживання підприємства на ринку. Всі ці процеси обумовлюють подальше поширення уваги дослідників та науковців до питань економічної безпеки підприємства і управління нею.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання економічної безпеки підприємства, її складових та проблем управління приділяли увагу такі вітчизняні та закордонні науковці, як Г.Козаченко, В. Пономарьов, О. Ляшенко, М. Тумар, М. Бендіков, А. Иванов, В. Шлыков, Л. Донець, Н. Ващенко, В. Тамбовцев та інші. Однак не зважаючи на вагомий внесок дослідників все ще існують невивчені аспекти проблеми управління економічною безпекою підприємства.

Невирішені складові загальної проблеми. Наслідки міжнародних криз другої половини ХХ – початку ХХІ ст. змусили уряди багатьох держав, а також України, звернути особливу увагу на проблему поширення її негативних тенденцій до питань оцінювання та забезпечення економічної безпеки з боку науковців та власників підприємств, однак все ще не існує загальноприйнятої методики оцінювання рівня економічної безпеки підприємства, яка додатково дозволяла б враховувати галузеві особливості його функціонування.

Формулювання цілей статті. Під час дослідження проблеми управління економічною безпекою підприємства на перший план виходить необхідність уточнення самого поняття «економічна безпека підприємства», його сутності та змісту, а також місця в загальній системі економічної безпеки соціуму.

Виклад основного матеріалу дослідження. В найбільш широкому розумінні поняття «безпека» передбачає насамперед захищеність будь-якого суб'єкту від зовнішніх та внутрішніх погроз [1].

Відповідно до наведеного розуміння, можна сформулювати стисле загальне визначення для поняття безпеки на будь-якому рівні – держави, підприємства, особистості, тощо. Однак визначенню економічного змісту поняття «економічна безпека підприємства» повинне передувати визначення його місця та підпорядкованості в загальній системі безпеки суспільства та держави.

Розглянемо ключові аспекти визначення місця економічної безпеки підприємства в загальній системі безпеки держави більш докладно.

Традиційно виділяють три рівня безпеки, що є пов'язаними між собою та формують одна одну [2, 3]:

- 1) безпека держави – тобто стан захищеності всіх аспектів розвитку держави від негативних впливів та загроз;
- 2) безпека суспільства – тобто захищеність соціуму в цілому від загроз будь-якого рівня;
- 3) особиста безпека – тобто стан захищеності особистості від негативних впливів зовнішнього середовища.

Вплив економічної безпеки підприємства на суспільство полягає у поєднанні всіх виявлених аспектів на рівні особистості, тобто економічна безпека підприємства є визначальною для економічної безпеки суспільства, особливо в кризових умовах та в умовах значних ринкових перетворень, які мають місце в більшості сучасних країн.

Вплив економічної безпеки підприємства на безпеку держави в цілому є вирішальним. Саме підприємство формує наступні чинники, які формують безпеку держави: створює національний внутрішній продукт, виготовляє продукцію та забезпечує попит на товари державного та суспільного споживання, податковими та соціальними платежами та відрахуваннями формує доходи держави, своїм економічним розвитком сприяє економічному розвитку держави, сприяє підвищенню міжнародного статусу держави або навпаки, через додатково створену вартість формує внутрішній інвестиційний потенціал держави, тощо.

Розглянемо територіальний аспект визначення місця економічної безпеки підприємства. Відповідно до територіальних масштабів, прийнято виокремлювати наступні види безпеки [3]: міжнародна безпека – на рівні всього світу або окремих географічних регіонів; національна безпека – безпека країни, її регіонів та територіальних одиниць; приватна безпека – безпека особистості, колективу, домогосподарства.

За територіальним критерієм також можна зробити висновок, що економічна безпека підприємства прямо або опосередковано впливає на кожну з виявлених складових, однак найбільш визначальним є її вплив на національну безпеку.

Наступним важливим аспектом, що потребує визначення є визначення видів економічної безпеки за змістом. Відповідно до цього аспекту, виділяють такі види безпеки [2]: демографічна; політична; військова; правова; інформаційна; економічна; екологічна.

Як бачимо, в класифікації безпеки держави за змістом має місце економічна безпека держави, яка, як вже зазначалося вище, формується під значним впливом економічної безпеки підприємства.

Відповідно до останньої класифікації, ми маємо змогу чітко бачити місце економічної безпеки підприємства в загальній системі безпеки держави та суспільства. Відобразимо зв'язок між всіма виявленими складовими безпеки держави графічно (рис. 1).

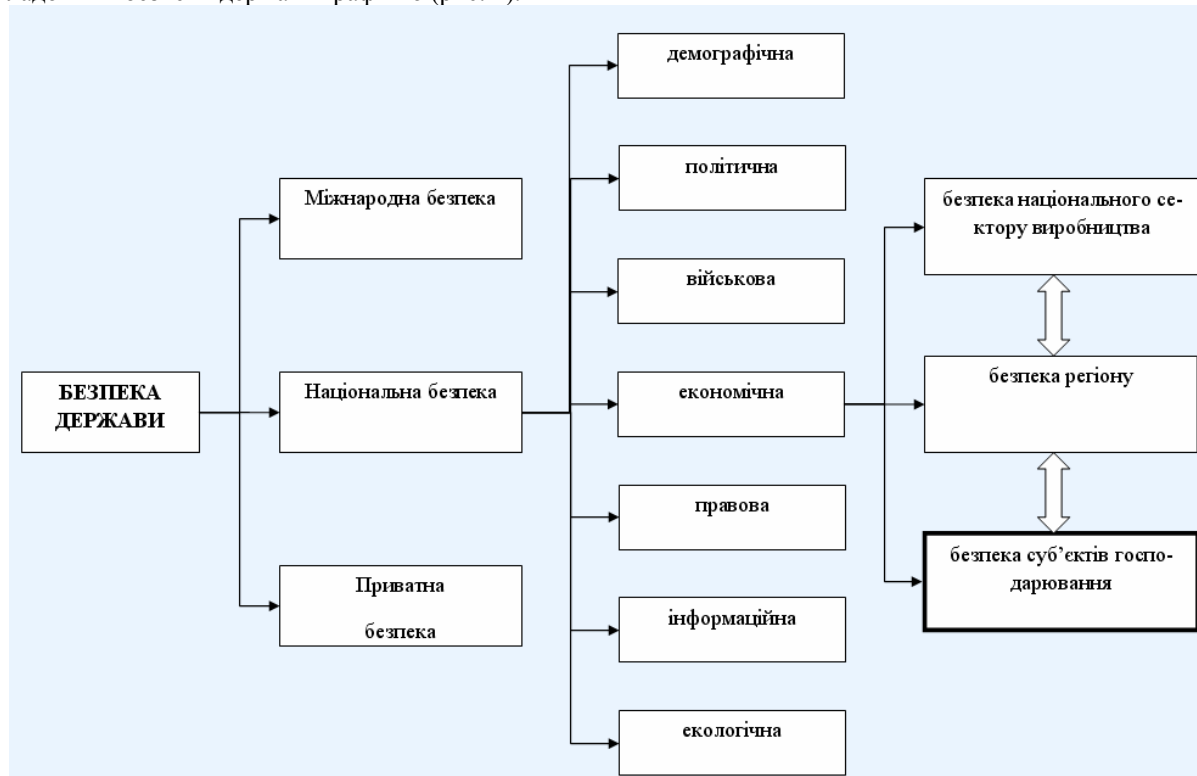

Рисунок 1 – Місце економічної безпеки підприємства в загальній системі безпеки держави

Таким чином, аналізуючи інформацію, наведену на рисунку 1, можна відзначити, що між поняттями безпека держави та економічна безпека підприємства існує наступний структурно-функціональний зв'язок – економічна безпека підприємства формує економічну безпеку держави, національну безпеку в цілому та значним чином впливає на загальну безпеку держави (рис. 2).

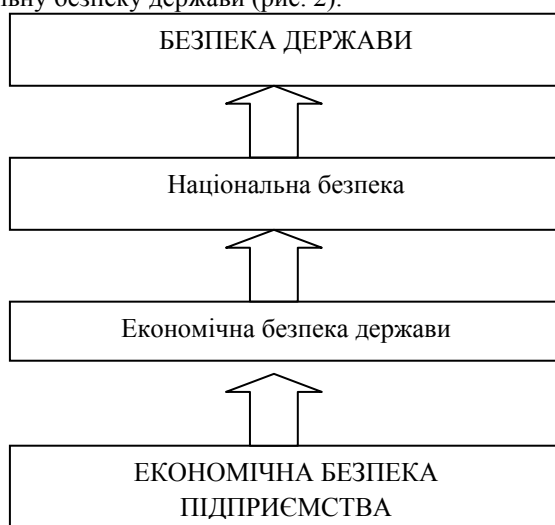

Рисунок 2 – Структурно-функціональний зв'язок між економічною безпекою підприємства та безпекою держави

Розглянемо головні підходи до визначення поняття «економічна безпека підприємства», що мають місце на сьогоднішній день:

1) економічна безпека підприємства – це стан захищеності його інформаційних ресурсів та комерційної таємниці [4, 5, 6].;

2) економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативних впливів зовнішнього середовища [7];

3) економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативних впливів і змін зовнішнього та внутрішнього середовища [7, 8, 9];

4) економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативних впливів і змін зовнішнього та внутрішнього середовища при найефективнішому використанні корпоративних ресурсів [10];

5) економічна безпека підприємства – це стан підприємства, при якому імовірність небажаних змін будь-яких параметрів підприємства невелика [11].

Аналізуючи вище наведені поняття, слід відзначити наступні положення, які є обов'язковими при формулюванні сучасного та повного визначення поняття «економічна безпека підприємства»:

- економічна безпека підприємства – це стан захищеності підприємства;
- захисту в умовах підприємства потребують усі ресурси, а не лише інформаційні;
- вплив на економічну безпеку підприємства спричиняють як зовнішні, так і внутрішні фактори та погрози;

- важливим під час забезпечення економічної безпеки є поширення уваги лише на ті чинники, які спричиняють негативний вплив на підприємство та імовірність появи яких є високою або значною;

- під час управління економічною безпекою є важливим поширення уваги лише на ті чинники, негативний вплив яких є більшим за припустимий власниками рівень;

- стан економічної безпеки підприємства не повинен обов'язково одночасно забезпечувати найефективніше використання корпоративних ресурсів – таке використання повинне бути на задовільному для власника рівні та дозволяти витримати негативний вплив загроз в діяльності підприємства.

Висновок. У роботі встановлено, що між поняттями безпека держави та економічна безпека підприємства існує наступний структурно-функціональний зв'язок – економічна безпека підприємства формує економічну безпеку держави, національну безпеку в цілому та значним чином впливає на загальну безпеку держави. Найбільш актуальним в сучасних умовах є наступне визначення економічної безпеки підприємства, що представляє собою стан підприємства, в якому імовірність небажаних змін будь-яких параметрів його діяльності під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища знаходиться в межах, визначених власником припустимими.

Перелік посилань.

1. **Завгородній А. Г.** Фінансово-економічний словник / Завгородній А. Г. – Львів : Видавництво Нац. університету «Львів політехніка», 2005. – 713 с.

2. **Власюк О.С.** Теорія і практика економічної безпеки у системі науки про економіку / О.С. Власюк. – К.: Нац. ін-т пробл. міжнар. Безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України, 2008. – 48 с.

3. **Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность)** / Под ред. Е.А. Олейникова. – М.: Интел-Синтез, 1997. – 288 с.

4. **Орлов П.І.** Основы економічної безпеки фірми / П.І. Орлов, В.Є. Духов. – Харків: Прометей-Пресс, 2004. – 201 с.

5. **Соснин А.С.** Менеджмент безопасности предпринимательства: учеб. пособие / А.С. Соснин, П.Я. Прыгунов. – К.: Изд-во европ. ун-та, 2004. – 357 с.

6. **Тумар М.Б.** Основы економічної безпеки підприємства: Навч. посіб. / М.Б. Тумар. – К.: «Хай-Тек Прес», 2008. – 232 с.

7. **Иванов А.** Экономическая безопасность предприятия / А. Иванов, В. Шлыков. – М., 2003. – 265 с.

8. **Бендиков М.А.** Экономическая безопасность предприятия в условиях кризисного развития / М.А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. - №2. – С. 17-30.

9. **Шлыков В.** Экономическая безопасность предприятия (во что обходится хозяйствующим субъектам защита собственности и способы минимизации возможных потерь) / В. Шлыков // РИСК. – 1997. - №6. – С. 61-63.

10. **Донець Л.І.** Економічна безпека підприємства: Навч. пос. / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.

11. **Тамбовцев В.Л.** Экономическая безопасность хозяйственных систем: структура проблемы / В.Л. Тамбовцев // Вестник МГУ. – Сер. 6: Экономика. – 1995. - №3. – С. 3-9.

*Стаття надійшла: 22.03.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А..*